

na, drog upp perspektiv och knöt samman trådar säkert också ökat bokens tillgänglighet.

En fråga som inställer sig är om man inte i Danmark har sysslat så mycket med och skaffat sig en sådan stor kunskap om Nørgårds musik att man tar mycket för självklart som inte är det för den oinvidde läsaren.

Joakim Tillman

Gerhard Schepelern: Operaens historie i Danmark 1634-1975. Munksgaard / Rosinante, København 1995. 366 s. Ill. ISBN 87-16-14112-1. Kr. 348,-.

I 1995 fyldte Gerhard Schepelern 80 år. Han fejrede fødselsdagen med udgivelsen af en dansk operahistorie.

I sit lange arbejdsliv har Schepelern både som kapelmester og musiker beskæftiget sig intensivt med operakunsten. Bogen vidner om, at han også har været en enestående flittig lytter. Han kan uden overdrivelse sige, at han i de sidste 65 år „har hørt og set det allermeste af, hvad der har været opført af opera i Danmark“. Da han samtidig er begavet med en usædvanlig god hukommelse og en smidig pen, kan han fortælle om de forestillinger, han har overværet, så man får et levende indtryk af operaens liv i Danmark i dette tidsrum.

Behandlingen af den ældre operahistorie er mindre fængslende. Fremstillingen er noget skitseagtig og ind imellem også mangelfuld. Et par eksempler: Sammenligner man skildringen af operaopførelserne under „Det store Bilager“ (den udvalgte prins Christians bryllup 1634) med Nils Schiørrings i *Musikkens historie i Danmark* (I, s. 187-89), så får man hos Schepelern kun en halv side (s. 12). Selv om det antagelig er rigtigt, at Det Kgl. Teater kun undtagelsesvis „har haft en chef, der havde operaen som sit hjertebarn“, så synes jeg nok, at skikkelser som C.F. Numsen, der skaffede J.G. Naumann hertil, og H.W.v. Warnstedt, der støttede opførelserne af J.E. Hartmanns og J.A.P. Schulz' syngespil, burde omtales i en dansk operahistorie. Fr.v. Holstein, teaterchef 1811-40 „med særlig interesse for operaens trivsel“ (Schiørring II, s. 190), nævnes lige akkurat i forbifarten uden nogen form for karakteristik. Hans navn må søges under sønnens navn i registeret! Denne søn, der var officer, blev gift

med sangerinden Ida Wulff. Hun måtte derfor efter tidens skik opgive sin karriere.

Denne vægning af navne kan siges at være karakteristisk for bogen. Det er kapelmestrene og sangerne, der er i fokus.

Af stor og blivende værdi i denne danske operahistorie er de karakteristiske, som Schepelern giver af de kapelmestre og sangere, han selv har oplevet. Som et enkelt eksempel skal blot fremdrages skildringen af Else Brems (s. 166-67). I sådanne afsnit viser Schepelerns fremragende kritiske evner og betydelige sproglige kunnen sig på fordelagtigste vis.

Der er meget andet at glæde sig over i dette værk. Fremstillingen af operakunsten i Danmark uden for Det Kgl. Teater (privat-teatrene, landsdelsscenerne, udenlandske gæstespil m.m.) er foruden at være særdeles nyttig også for visse afsnits vedkommende ny. Det gælder f.eks. gennemgangen af Musikdramatisk Teaters historie.

Særskilt må bogens billedstof fremhæves. I de senere udgaver af Schepelerns standardværk *Operabogen* har man måttet savne de tidlige udgavens illustrationer. Her er de tilbage i rigt mål.

I operahistorien er der et rammende afsnit om danskernes forkærlighed for syngespillet (s. 32). Vi har altid holdt mest af den ræsonnerende strofiske sang og skyet de lidenskabelige udbrud: „man foretrak refleksion for eksplosion“, hedder det. Dette forhold må vel siges at have ændret sig på det seneste, og Gerhard Schepelern kan på sine ældre dage glæde sig over, at operakunsten, hans hjertebarn, nu mere end nogensinde er gået ind hos danskerne.

Sten Høgel

Frede V. Nielsen: Almen Musikdidaktik. Christian Ejlers' Forlag, København 1994. 390 s. Ill. ISBN 87-7241-728-5. Kr. 288,-.

Det er mange års arbejde med musikpædagogiske grundlagsproblemer, der er nedfældet i denne bog, der henvender sig til musiklærer-studerende og -uddannere, men som også kan konsulteres af musiklærere i geledet, der har behov for eftertanke omkring fagets mål og midler. Det fremgår af forordet, at arbejdet med bogen har strakt sig over en halv snes år.

Dele af bogen har cirkuleret internt på Danmarks Lærerhøjskole, og et centralt kapitel om musik som „et mangespektret meningsunivers“ har været offentliggjort før i artikelform i den artikelsamling, som forfatteren udgav i 1988 sammen med Orla Vinther: *Musik – oplevelse, analyse og formidling*, Edition Egtved, Egtved 1988.

Forfatterens grundopfattelse er, at musikalske såvel som andre æstetiske objekter er mangesidige og mangetydige, at det musikalske objekt udgør et mangedimensionalt meningsunivers, som giver et bredt spektrum af oplevelsmuligheder. Det er tydeligt, og efter min opfattelse positivt, at det grundlæggende ligger forfatteren på sinde at undgå normative standpunkter og i stedet sammenfatte, hvad der har været tænkt, og hvad der overhovedet er at tænke over i forbindelse med de forskellige aspekter af musikfaget. Jeg må indrømme, at jeg bedre kan lide denne tankegang end metaforen „mangespektret“, som altid har forekommet mig at skurre rent sprogligt. Denne formelle indvending anfægter ikke, at Frede V. Nielsens (FVN) tilgang til det musikdidaktiske felt rummer givtige betragtninger for enhver af fagets udøvere.

Bogen er uhyre stofrig, velinformeret og funderet i omfattende belæsthed, mest i tysksproget musikpædagogisk forskning, hvad der vel hænger sammen med, at det er der, den reflekterede fagdidaktiske tradition findes, til forskel fra mere pragmatiske anglo-amerikanske traditioner i musikpædagogikken. Bogen er tillige klart og omhyggeligt struktureret, næsten overrig på strukturkommentarer. Man lades ikke et øjeblik i tvivl om, hvad forfatteren betragter, og i hvilken retning betragtningen går. Det kan føles lidt omstændeligt, når man læser bogen i ét stræk, men det forhøjer selvfølgelig dens værdi som studiebog i uddannelsessammenhæng. Det er kun sjældent, at den forfalder til blotte kompendiebemærkninger, som f.eks. når den blot anfører titlen på et værk som John Blackings *A commonsense view of all music* (1987) som eksempel på „en mere etnologisk orienteret musikalsk antropologi med pædagogiske konsekvenser“ (s. 47) uden at diskutere hverken bogen eller synspunktet nærmere. Hvorfor så overhovedet nævne den?

De to indledende kapitler diskuterer grundlæggende almene didaktikbegreber og dannelseseoretiske positioner, der „udefra“ kan lægges ind over musikfaget. I det næste ses musikfaget

„indefra“. Så følger det nævnte kapitel om musikken som mangespektret meningsunivers, og hermed er grunden lagt for bogens mest omfattende kapitel (kapitel 5, ca. 120 sider), hvor forfatteren gennemgår en række musikdidaktiske positioner ud fra dispositionspunkterne musik som sangfag, som ‘musik’ fag, som sagsfag, som samfundsfag, som led i polyæstetisk opdragelse, og endelig som lydfag. Endelig behandles „Aktivitetsformer i musikfaget“ (kapitel 6) ud fra dispositionspunkterne reproduktion, produktion, perception, interpretation, refleksion.

Man kan ikke sige, at bogen er en fakkel ned i aktuelle letantændelige debatbål i det musikpædagogiske terræn. Det at tilblivesprocessen har været så lang, er måske medvirkende til at give bogen dens tilbageskuende karakter. At den har denne karakter, ses af dens meget omfattende diskussioner af 1970er-positioner omkring musikken som samfundsfag – positioner, som ingen mere for alvor hævder. Når den er på den måde retrospektiv, kan det på den anden side undre, at der ikke gives noget mere sammenfattende bud på kriterier omkring den rytmiske musik i undervisningen, en problemstilling som jo har været massivt til stede i den musikpædagogiske virkelighed, men som ikke gøres til egentligt tema.

Hvad man overordnet kommer til at savne, er mere fremadpegende perspektiver. Således savner jeg personligt en refleksion af grænsefladen mellem musikundervisning, musikpædagogik og musikterapi. Temaet berøres i sin tid noget håndfast hos forgængeren Mogens Wenzel Andreasen (*Om musikalsk fagdidaktik* (1979)), og det er senere blevet diskuteret perspektivrigt hos Hanne Tofte Jespersen m.fl. (*Man skal høre meget. Musikaliteten i fokus* (1988)). FVN kan indvende, at feltet falder uden for det didaktiske område, at det vedrører lærerrollen o.a. forhold som ikke hører med, sådan som FVN – i god og grundigt argumenteret lærerhøjskoletradition – afgrænser didaktik. FVN diskuterer muligheden af et bredere koncept, men vælger det smalle, en „relativt snæver og specifik betydning“, der omfatter spørgsmål vedr. „undervisningens begrundelse og formål, dens mål og indhold“ (s. 19). Om didaktikken i dette smalle koncept kan der, som bogen viser, siges meget. Men de vigtigste anliggender for musikpædagogikken – og da ikke mindst for kommende udøvere af den – ligger måske ret beset uden for dette

område, og ikke mindst i samspillet mellem de forskellige faktorer i undervisningen.

Bogen har et fortræffeligt personregister og en litteraturliste på omkring 500 titler, hvor jeg på bogens egne præmisser kun savner Bertil Sundin: *Musiken i mennesket. Om tradition och förnyelse inom det estetiska områdets pedagogik, Natur och Kultur, Stockholm 1988*. Den er tiltalende illustreret bl.a. med kultegninger af musik- og dansesituationer af Erik Böttzauw, med klip af målformuleringer og synspunkter fra Berggreens *Veiledning* (1872) til *Dansk Musik Tidsskrift* i begyndelsen af 1970'erne, med fotos af musiksituationer og med børnetegninger.

Peder Kaj Pedersen

Marianne Clausen: *Hundredesyv-visebogen. Danske folkeviser og andre viser på dansk med færøske melodier. Indsamlet på Færøerne 1988-1994. H.N. Jacobsens bókahandil, Tórshavn 1995. 275 s. Ill. Noter. ISBN 99918-907-0-X. Kassett: Hundredesyv-visebogen mc 12.*

Danskspråkiga folkvisor publicerades anmärkningsvärt tidigt. 1591 utkom Anders Sørensen Vedels visbok. Nästa stora utgåva kom 1695: Peder Syvs visbok. Vedels utgåva är känd som „Hundredvisebogen“, Syvs har i folkmun kallats „Tohundredvisebogen“. Det finns således fog för Marianne Clausen att anknyta till de här titlarna när hon nu 300 år senare publicerar *Hundredesyv-visebogen*.

Antalet 107 står för 107 olika danska folkvisetexter, sjungna och inspelade på Färöarna. Visboken är till största delen resultatet av ett projekt som genomfördes 1991-93, när totalt ca 700 melodier till 161 texter spelades in. Upptagningarna har gjorts på flera öar, dels efter solosång och dels efter flera personer med försångare. Till dem som bidragit med ett större antal visor hör Albert Djurhuus i Sumba – i kvadsammanhang välkänd även utanför Färöarna. Flera olika slags viskategorier är representerade, bl.a. medeltidsballader, sjömansvisor och danskspråkiga visor som diktats på Färöarna. Men merparten av visboken utgörs av ballader, dvs. texttyper representerade i Svend Grundtvigs *Danmarks gamle Folkeviser*.

Hundredesyv-visebogen återger således 107 texttyper, men i flera fall får man ytterligare varianter till samma texttyp, och framför allt får man ofta flera melodivarianter till samma visa. Meloditranskriptionerna har gjorts av Marianne Clausen själv och, som hon också påpekar, blir melodinedskriften inte mer än en „glimt af en virkelighed“. Nedskrivning i noter är ändå ovärderligt, inte minst för visforskaren som vill göra jämförelser mellan olika varianter, och tillsammans med kassetttutgivningen får man en så fullständig bild av sången som det är möjligt utan att själv vara närvarande vid framförandena. Litet synd är det väl bara att omständigheterna varit sådana att endast ett fåtal inspelningar har kunnat göras „på golvet“, alltså till den färödans som är så unik i den nutida folkmusiken. Men, som Marianne Clausen säger, har detta praktiska orsaker.

Sångarens val av tonart är villkorlig, och det underlättar därför naturligtvis alla jämförelser att Clausen har transponerat melodierna till G-dur (G-tonart) eller e-moll (e-tonart). Alla avvikelser från dessa noteras med tillfälliga förtecken, vilket ofta är positivt (det finns utgivare som pressar in melodier i noterade kyrkotonarter för att sedan skriva ut återställningstecken överallt på berörda ställen). Men skulle inte notbilden som helhet bli enklare om t.ex. en melodi med ständigt höjd sext i stället noterades som e-dorisk med två fasta förtecken?

Det är otvivelaktigt ett stort arbete som Marianne Clausen gjort med sin färöutgåva, ändå är boken mer än en „visebog“. Här finns en inledande text, som delvis fungerar som projektbeskrivning men som också är en redogörelse för färösången, dess utövare, kontexten, språket („gøtu-dansk“) etc. Till det mest intressanta hör rytmen i visorna. Långa toner läggs till obetonade stavelse och korta toner till betonade stavelser; tvärsenot vad man skulle göra till samma texter i Danmark (och även i Sverige). Den betonade stavelsen får i stället sin tyngd genom att kombineras med ett betonat danssteg.

När det gäller folkvisemelodiken var tonalitetsfrågan tidigt debatterad i hela Norden. Under senaste tid har Finn Mathiassen kommit med ett väsentligt bidrag till tonalitetforskningen (*Cecilia* 1992-93) som bitvis inte är särskilt lätt att sätta sig in i, men – som jag ser det – en spännande analysmetod och ett nödvändigt ställningstagande till tidigare diskussioner inom